

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 78 | 2024 | št. 1-2 (169) | str. 1–262

Rajko Bratož, *Marcellinus von Dalmatien und die Frage der Verselbständigung Dalmatiens zu seiner Zeit* • Svit Komel, *Vpliv katastrskih popisov na izvedbo zemljiške odveze na Kranjskem* • Miha Zobec, *Tomajski posestnik in politik Anton Černe (1813-1891) med Dunajem in izvorno skupnostjo: pogled na življenjsko pot vaškega mogotca* • Tomasz Jacek Lis, *Austrian-Croat relations in Habsburg Bosnia and Herzegovina* • Žarko Leković, *An overview of Political, Diplomatic and Social Affairs in Montenegro on the Eve of the First World War* • Biljana Ristić, *Vojaške bolnišnice in pokopališče v Škofji Loki* • Oto Luthar, *Poletje s Tukididom. O nekaterih aktualnih vprašanjih zgodovinopisja*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 78 | 2024 | št. 1-2 (169) | str. 1-262

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarevič (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 10. april 2024.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2024: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokoјence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, maj 2024

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 10, 2024.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2024): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, May 2024

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

KAZALO – CONTENTS

Razprave – Studies

- Rajko **Bratož**, Marcellinus von Dalmatien und die Frage der
Verselbständigung Dalmatiens zu seiner Zeit8–29
Marcelin iz Dalmacije in vprašanje osamosvojitve
Dalmacije v njegovem času
- Svit **Komel**, Vpliv katastrskih popisov na izvedbo zemljiške
odveze na Kranjskem30–99
Land surveyor's relief: The influence of cadastral surveys
on the execution of the land relief in Carniola
- Miha **Zobec**, Tomajski posestnik in politik Anton Černe (1813-1891)
med Dunajem in izvorno skupnostjo: pogled na življenjsko pot
vaškega mogotca 100–119
Tomaj landowner and politician Anton Černe (1813-1891)
between Vienna and his community of origin:
a close-up look at the life of a village tycoon
- Tomasz **Jacek Lis**, Austrian-Croat relations in Habsburg
Bosnia and Herzegovina 120–147
Avstrijsko-hrvaški odnosi v habsburški Bosni in Hercegovini
- Žarko **Leković**, An overview of Political, Diplomatic and Social
Affairs in Montenegro on the Eve of the First World War 148–166
Pregled političnih, diplomatskih in družbenih razmer
v Črni gori na predvečer prve svetovne vojne
- Biljana **Ristić**, Vojaške bolnišnice in pokopališče v Škofji Loki 168–190
The Field Hospitals and Military Cemetery in Škofja Loka
- Oto **Luthar**, Poletje s Tukididom. O nekaterih aktualnih
vprašanjih zgodovinarstva 192–215
Summer with Thucydides. On Some Current
Questions of Historiography

Jubileji – Anniversaries

Osemdeset let prof. dr. Janka Prunka (Jure Perovšek)	218–221
Janko Prunk – An Octogenerian	
Salvator Žitko – osemdesetletnik (Dušan Mlacović)	222–224
Salvator Žiško – An Octogenerian	
Metod Benedik – osemdesetletnik (Bogdan Kolar)	225–228
Metod Benedik – An Octogenerian	

V spomin – In memoriam

Ana Benedetič (Tatjana Dekleva)	230–232
Miloš Fon (Rajko Bratož)	233

Kongresi in simpoziji – Congresses, Symposia

Poletna šola Okoljska zgodovina in historična ekologija Dinarskega krasa (Ljubljana, 25.–30. september 2023) (Brina Kotar)	236–238
Summer School Environmental History and Historical Ecology of the Dinaric Karst	

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Žarko Lazarevič, Marta Rendla, Janja Sedlaček, Zgodovina zadružništva v Sloveniji (1856–1992) (Bojan Balkovec)	240–242
Ana Cergol Paradiž, »Bela kuga«: ilegalni abortusi in zmanjševanje rodnosti na Slovenskem v obdobju med obema vojnama (Irena Selišnik)	243–245
Daniel Siter, Rogaška Slatina pod kljukastim križem: zdravilišče med okupacijo 1941–1945 (Tomaž Teropšič)	246–248
Robovi, stičišča in utopije prijateljstva. Spregledane kulturne izmenjave v senci politike (Žiga Smolič)	249–253
Julie Rak, False Summit: Gender in Mountaineering Nonfiction (Julija Šuligoj)	254–258

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	259–262
Instructions for Authors	

Ocene in poročila

Daniel Siter, **Rogaška Slatina pod kljukastim križem: zdravilišče med okupacijo 1941-1945**. 2. dopolnjena in spremenjena izdaja. Ljubljana: Alma Mater Europaea, Fakulteta za humanistični študij – Institutum Studiorum Humanitatis, Ljubljana, 2023, 414 str.

Alma Mater Europaea je v začetku leta 2023 izdala novo, kvalitetno knjigo. Gre za obsežno monografijo mladega zgodovinarja, domačina iz Rogaške Slatine, mag. Daniela Siterja. Ker gre za temeljno delo o Rogaški Slatini v času 2. svetovne vojne je prav, da bogato monografijo podrobneje predstavimo strokovni javnosti.

Daniel Siter, rojen 1992, je diplomiral leta 2015 na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru iz zgodovine in geografije. Nato je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani vpisal magistrski študij, program Zgodovina (smer Novejša zgodovina) in ga leta 2019 uspešno zaključil z delom Rogaška Slatina v obdobju nemške okupacije (1941–1945). Leta 2020 se je zaposlil kot mladi raziskovalec na mednarodni univerzi Alma Mater Europaea – Fakultete za humanistični študij, Institutum Studiorum Humanitatis, kjer je kot asistent habilitiran za področje zgodovinopisja. Na isti fakulteti sedaj pripravlja doktorat.

Predmet avtorjeve obravnave je podroben vpogled v (nemško) zgodovino Rogaške Slatine v času 2. svetovne vojne (1941–1945) in to je prikazal v več smiselno oblikovanih poglavjih, ki jih je nato razdelil na več podpoglavij. V njih je obravnaval posamezne zaključene teme ter s tem dosegel večjo preglednost in razumljivost tematike najtemnejšega obdobja v večstoletni zgodovini zdraviliškega kraja, prežetega z brutalnim nacističnim nasiljem nad drugače mislečimi, »nepri-lagodljivimi« in »neposlušnimi«. Nad omenjenimi so nemški okupatorji izvajali prav vsa nedovoljena sredstva, vključno s fizičnimi odstranitvami, mučenji in likvidacijami. Vse to ponazarjajo na predlistu ponatisnjene besede italijanskega pisatelja in partizana: »Pošasti obstajajo, vendar jih je številčno premalo, da bi bile zares nevarne. Bolj nevarni so bili običajni ljudje – funkcionarji, ki so pripravljeni verjeti, delovati in izvajati sprevržena dejanja brez postavljanja vprašanj ali izkazovanja dvomov.«

Na začetku knjige sta avtorjeva predgovor in uvod, kjer nas seznanja z njegovo štiriletno kompleksno zgodovinopisno raziskavo o po nemškem okupatorju zasedbeni občini Rogaški Slatini v vojnih letih z vsemi platmi, vidiki in daljnosežnimi posledicami, kar je bil primarni cilj raziskave in objave. V nadaljevanju pa je zapisal modre in še vedno aktualne misli: »Zelo pomembno je dajati in poudarjati

zgodovinski nauk, ohranjati zgodovinski spomin in večno opominjati pred ponovitvami tovrstnih zločinov. Ključno je obsojati, nasprotovati in opominjati pred vsem tistim, kar se na izmišljenih paradigmah oklicuje za večvredno, spodbuja sovražno govor in mišljenje, podpira nasilje ter vzpodbuja ideološko razlikovanje.«

V prvih treh poglavjih nas Daniel Siter seznanja s predvojnimi nacionalnimi odnosi in razmerji, bližajočo vojno viхро ter dejavnostmi v aprilski vojni. Temu sledijo tri obsežna poglavja z mnogimi podpoglavji, kjer nam avtor nudi podroben vpogled v okupatorjev upravni in represivni aparat. Predstavi nam Rogaško Slatino kot sedež političnega okraja Šmarje pri Jelšah in njeno specifiko, obmejno lego na jugovzhodu države. Pravilno je prepoznal Štajersko domovinsko zvezo kot ideološko-politični steber okupacije in vlogo Wehrmannschafta, polvojaške oborožene veje ŠDZ pri tem. In prav iz teh poglavij se da ugotoviti, da je bila osnova nacističnega terorja, ki ga je nemški okupator v vsej svoji izkrivljeni obliki v obravnavanem kraju izvajal po zasedbi, načrtovana in oblikovana še pred vojno.

Omenjenim poglavjem sledijo še druga poglavja, prav tako z več podpoglavji. Gre za zgodovinske mikro študije o nacističnem terorju, nemškem šolstvu in vsakdanjem življenju. V njih je zapisano veliko osebnih, tragičnih zgodb posameznikov in domačih družin. V zadnjem delu bogate monografije mag. Siter obravnava državno (okupacijsko) mejo na reki Sotli, utrjevalna dela in Rogaško Slatino v zadnjih mesecih razsula. Tu nam avtor postreže s slatinsko specifiko, pogojeno z zdraviliškim značajem kraja ter njegovo obmejno strateško lego. Za utrjevanje meje oz. vzpostavitev »zadnjih« obrambnih črt je okupator porabil veliko delovnih ur najrazličnejše delovne sile in ogromno gmotnih sredstev. Na veliko srečo domačinov, na teh predvidenih frontnih črtah ni bilo spopadov, in posledično tudi ne velikih razdejanj. So se pa čez te kraje, v majskih dneh leta 1945, v obupanem begu še zadnjič ustavljale enote poraženih vojsk.

Na konec knjige je avtor umestil še daljši zaključek. V njem je na strnjen način odlično povzel glavne ugotovitve dela. Zapisal je, da gre za prvo obsežno, poglobljeno, sistematično in celostno zgodovinsko raziskavo okupiranega prostora zdraviliške občine Rogaška Slatina in njenega obsoteljskega zaledja v vojnih letih 1941–1945. Knjiga ima še povzetka v slovenskem in angleškem jeziku. Veljalo bi razmisliti, da bi takšno temeljno delo dobilo povzetek še v nemškem jeziku (vsaj na spletu). In kot se za vsako kvalitetno delo spodobi, ima tudi ta monografija zelo bogato poglavje o virih in literaturi, seznam kratic, pa imensko kazalo, recenziji ter nekaj osnovnih podatkov o avtorju s fotografijo. Vsa omenjena kazala še dodatno povečujejo uporabno vrednost predstavljene publikacije.

Avtorjev znanstveni prvenec temelji na veliki količini večletnega, zamudnega pregledovanja in študija arhivskega gradiva doma in v tujini ter obsežni, objavljeni literaturi, ki jo je moral avtor preučiti. Poglobljen znanstveni pristop in podrobna analiza bogatega in širokega nabora gradiva, so mu omogočili, da je tematiko obvladoval suvereno. Gre za obsežno delo, ki objektivno prikazuje dogajanja v obravnavanem obdobju, temelječ na dejstvih, podprtih z dokaznim gradivom, spominskimi pričevanji in izsledki terenskih raziskav, kar dodatno povečuje vrednost zapisanega. Monografija je pregledna kljub obširnem, a doslej slabo raziskanemu gradivu, ki ga

je avtor uporabil pri pisanju. Kakovosten znanstveni aparat je obsežen, saj premore kar 1291 opomb. Vse to je kvalitetno nadgradil s številnimi prilogami. V delu je ponatisnil 78 različnih dokumentov, objavil 10 zemljevidov in 109 dokumentiranih ČB in barvnih fotografij z navedbami lokacij hranjenja. Velika količina fotografij je vsekakor dodana vrednost monografije, avtor pa nam s tem sporoča, da se dobro zaveda pomembnosti terenskega dela in dokumentiranih fotografij.

Mag. Siter je v monografiji o zdravilišču Rogaška Slatina med okupacijo izkazal visoko stopnjo zgodovinskega raziskovanja, obravnavanja in pisanja. Knjiga je zanimivo in poučno branje. Napisana je v eksaktnem in prijetno berljivem jeziku. Opravil je veliko delo, za kar mu iskreno čestitam. Vsekakor pa je to knjiga, ki so jo domačini že dolgo čakali.

Za zaključek se spomnimo besed Heinricha Heineja o tem, da kjer sežigajo knjige, bodo na koncu sežigali tudi ljudi. In prav to so nacistični zločinci in njihovi pomagači počeli. Tudi zaradi tega, predvsem pa zaradi vsebine, ocenjujem monografijo kot dejanje z visoko domoljubno noto. Verjamem, da bo mag. Siter tako uspešen tudi v doktorski disertaciji.

Tomaž Teropšič

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 78 | 2024 | št. 1-2 (169) | str. 1–262